Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
JULIANE KOKOTT
της 6ης Μαρτίου 2025 [1]

Υπόθεση C-808/23

Högkullen AB
κατά
Skatteverket

[αίτηση του Högsta förvaltningsdomstol
(Ανωτάτου Διοικητικού Δικαστηρίου, Σουηδία)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως – Φορολογική νομοθεσία – Κοινό σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ) – Οδηγία 2006/112/ΕΚ – Άρθρο 72 – Κανονική αξία – Άρθρο 80 – Αναπροσαρμογή της βάσης επιβολής του φόρου – Εταιρία χαρτοφυλακίου που παρέχει αποκλειστικά φορολογητέες υπηρεσίες προς τις θυγατρικές της – Καθορισμός της κανονικής αξίας – Αποτροπή της φοροδιαφυγής ή της φοροαποφυγής»

I. Εισαγωγή

1. Στην υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, το Δικαστήριο καλείται να απαντήσει σε ερώτημα το οποίο χωρίς τη δική του νομολογία ουδέποτε θα είχε ανακύψει. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τη νομολογία περί εταιριών χαρτοφυλακίου [2], μια μητρική εταιρία με τη μορφή εταιρίας χαρτοφυλακίου νοείται ως υποκείμενη στον φόρο κατά την έννοια του άρθρου 9 της οδηγίας 2006/112/ΕΚ του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2006 σχετικά με το κοινό σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας [3] (στο εξής: οδηγία ΦΠΑ) όταν «διαχειρίζεται έναντι αμοιβής» τις θυγατρικές της. Σύμφωνα με τη νομολογία αυτή, η «ανάμειξη εταιρίας χαρτοφυλακίου στη διαχείριση της θυγατρικής της» –στο μέτρο που πραγματοποιείται έναντι αμοιβής– συνιστά οικονομική δραστηριότητα. Τούτο περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, την παροχή διοικητικών, χρηματοοικονομικών, εμπορικών και τεχνικών υπηρεσιών [4]. Ως αντίδραση σε αυτό εμφανίσθηκαν στην πρακτική διάφορες νομικές κατασκευές, οι οποίες πλέον εγείρουν περαιτέρω ζητήματα.

[1] Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γερμανική.

[2] Πρβλ. τη θεμελιώδη απόφαση της 20ής Ιουνίου 1991, Polysar Investments Netherlands (C-60/90, EU:C:1991:268, σκέψη 13)· πρβλ. επίσης αποφάσεις της 8ης Σεπτεμβρίου 2022, Finanzamt R (Εκπτωση του ΦΠΑ που συνδέεται με εισφορά εταίρου) (C-98/21, EU:C:2022:645, σκέψεις 41 επ.), της 8ης Νοεμβρίου 2018, C&D Foods Acquisition (C-502/17, EU:C:2018:888, σκέψεις 30 επ.), και της 17ης Οκτωβρίου 2018, Ryanair (C-249/17, EU:C:2018:834, σκέψεις 16 επ.).

[3] ΕΕ 2006, L 347, σ. 1, όπως ίσχυε κατά την επίμαχη περίοδο.

[4] Σύμφωνα με την απόφαση της 5ης Ιουλίου 2018, Marle Participations (C-320/17, EU:C:2018:537, σκέψη 45), στην έννοια της διαχείρισης μιας συμμετοχής εμπίπτει και η εκμίσθωση ακινήτου.

2. Στην προκειμένη περίπτωση, η ελέγχουσα εταιρία χαρτοφυλακίου ενός ομίλου διαχείρισης ακινήτων «διαχειριζόταν ενεργά» τις θυγατρικές της έναντι αμοιβής. Στο πλαίσιο αυτό, παρέσχε διάφορες υπηρεσίες, ιδίως σχετικά με τη διοίκηση της επιχείρησης ή τη διάθεση υποδομών. Η εταιρία χαρτοφυλακίου δεν ασκούσε άλλες δραστηριότητες. Για να είναι σε θέση να παράσχει τις εν λόγω υπηρεσίες, υποβλήθηκε σε σημαντικά έξοδα, συμπεριλαμβανομένων μακροπρόθεσμων επενδύσεων. Κατά το επίμαχο έτος 2016 τα έξοδα της εταιρίας χαρτοφυλακίου ήταν πολλαπλάσια των εσόδων από τη δραστηριότητά της προς τις θυγατρικές εταιρίες.

3. Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, η εν λόγω αμειβόμενη δραστηριότητα της εταιρίας χαρτοφυλακίου συνιστά οικονομική δραστηριότητα η οποία, ελλείψει απαλλαγής, υπόκειται πλήρως στον ΦΠΑ. Απεναντίας, οι δραστηριότητες των θυγατρικών εταιριών απαλλάσσονται εν μέρει από τον ΦΠΑ. Ως εκ τούτου, οι θυγατρικές εταιρίες δεν μπορούν να εκπέσουν εξ ολοκλήρου τα ποσά του ΦΠΑ των παροχών τους εισροών (τις οποίες έλαβαν από την εταιρία χαρτοφυλακίου) από τον οφειλόμενο ΦΠΑ. Η εταιρία χαρτοφυλακίου ζήτησε, εντούτοις, την πλήρη έκπτωση του ΦΠΑ εισροών και κατέβαλε τον ΦΠΑ για τις υπηρεσίες που παρείχε έναντι αμοιβής. Στο μέτρο που η τιμή αγοράς και η τιμή μεταπώλησης των υπηρεσιών αυτών ταυτίζονται, η πράξη εντός του ομίλου είναι, ως εκ τούτου, ουδέτερη από απόψεως ΦΠΑ. Ωστόσο, αν η νέα τιμή προς τις θυγατρικές εταιρίες είναι κατώτερη από την τιμή αγοράς της εταιρίας χαρτοφυλακίου, ο όμιλος αποκτά όφελος από απόψεως ΦΠΑ.

4. Η ως άνω κατάσταση οδήγησε τη φορολογική αρχή να προβεί σε αναπροσαρμογή της βάσης επιβολής του ΦΠΑ για τις υπηρεσίες της εταιρίας χαρτοφυλακίου. Νομικό έρεισμα προς τούτο είναι το άρθρο 80, παράγραφος 1, στοιχείο α′, της οδηγίας ΦΠΑ. Το άρθρο αυτό επιτρέπει στα κράτη μέλη να φορολογούν, σε ορισμένες περιπτώσεις, τις παροχές μεταξύ συνδεδεμένων επιχειρήσεων όχι βάσει της πράγματι καταβληθείσας αντιπαροχής, αλλά βάσει μιας πλασματικής αξίας (της λεγόμενης ελάχιστης βάσης επιβολής του φόρου).

5. Η φορολογική αρχή θεωρεί ότι η εν λόγω πλασματική αξία (η κανονική αξία κατά την έννοια του άρθρου 72 της οδηγίας ΦΠΑ) καθορίζεται εν προκειμένω βάσει του κόστους των υπηρεσιών της εταιρίας χαρτοφυλακίου. Δεδομένου ότι η εταιρία χαρτοφυλακίου εξέπεσε από τον οφειλόμενο ΦΠΑ το συνολικό ποσό του ΦΠΑ εισροών που είχε προκύψει, η φορολογική αρχή θεώρησε το σύνολο των εξόδων της εταιρίας χαρτοφυλακίου ως βάση επιβολής του φόρου για τις πράξεις εκροών της.

6. Στο πλαίσιο της παρούσας διαδικασίας, το Δικαστήριο καλείται πλέον να προσδιορίσει και να αποσαφηνίσει –σε συνέχεια, εμμέσως, της νομολογίας του περί εταιριών χαρτοφυλακίου– αν το σύνολο των εξόδων ενός υποκειμένου στον φόρο μπορεί πράγματι να ληφθεί υπόψη για τον υπολογισμό της κανονικής αξίας.

II. Το νομικό πλαίσιο

A. Το δίκαιο της Ένωσης

7. Το νομικό πλαίσιο της Ένωσης αποτελούν τα άρθρα της οδηγίας ΦΠΑ που παρατίθενται ακολούθως.

8. Το άρθρο 73 της εν λόγω οδηγίας ορίζει ως κανόνα τα εξής:

«Για τις παραδόσεις αγαθών και τις παροχές υπηρεσιών, εκτός αυτών που αναφέρονται στα άρθρα 74 έως 77, η βάση επιβολής του φόρου περιλαμβάνει οτιδήποτε αποτελεί την αντιπαροχή, την οποία έλαβε ή πρόκειται να λάβει για τις πράξεις αυτές ο προμηθευτής ή ο παρέχων τις υπηρεσίες από τον αποκτώντα, τον λήπτη ή τρίτο πρόσωπο, περιλαμβανομένων των επιδοτήσεων που συνδέονται άμεσα με την τιμή των πράξεων αυτών.»

9. Το άρθρο 80, παράγραφος 1, στοιχείο α′, της εν λόγω οδηγίας προβλέπει ως εξαίρεση τα εξής:

«1. Για την πρόληψη της φοροδιαφυγής ή της φοροαποφυγής, τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίζουν μέτρα ώστε, όσον αφορά την παράδοση αγαθών ή την παροχή υπηρεσιών προς πρόσωπα με τα οποία υφίστανται οικογενειακοί ή άλλοι στενοί προσωπικοί δεσμοί, διαχειριστικοί δεσμοί, ιδιοκτησιακοί δεσμοί, δεσμοί που πηγάζουν από την ιδιότητα του μέλους, οικονομικοί ή νομικοί δεσμοί όπως καθορίζονται από το κράτος μέλος, η βάση επιβολής του φόρου να συνίσταται στην κανονική αξία στις ακόλουθες περιπτώσεις:

α) όταν η αντιπαροχή είναι κατώτερη από την κανονική αξία και ο λήπτης των αγαθών ή των υπηρεσιών δεν έχει πλήρες δικαίωμα έκπτωσης δυνάμει των άρθρων 167 έως 171 και των άρθρων 173 έως 177».

10. Το άρθρο 72 της εν λόγω οδηγίας αφορά τον υπολογισμό της κανονικής αξίας:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, ως “κανονική αξία” νοείται το συνολικό ποσό το οποίο, ένας αποκτών αγαθά ή λήπτης υπηρεσιών, ευρισκόμενος στο ίδιο στάδιο εμπορίας με το στάδιο κατά το οποίο πραγματοποιείται η παράδοση των αγαθών ή η παροχή των υπηρεσιών, θα έπρεπε να καταβάλει κατά τον χρόνο της εν λόγω παράδοσης ή παροχής σε ανεξάρτητο προμηθευτή αγαθού ή πάροχο υπηρεσίας στο εσωτερικό του κράτους μέλους στο οποίο η παράδοση ή παροχή είναι φορολογητέα, υπό συνθήκες πλήρους ανταγωνισμού, προκειμένου να αποκτήσει το εν λόγω αγαθό ή την υπηρεσία.

Εάν δεν μπορεί να διαπιστωθεί ανάλογη παράδοση αγαθών ή παροχή υπηρεσιών, ως κανονική αξία νοείται η εξής:

1. για τα αγαθά, ποσό όχι κατώτερο από την τιμή αγοράς των αγαθών αυτών ή παρόμοιων αγαθών ή, εάν δεν υπάρχει τιμή αγοράς, στο κόστος των αγαθών κατά το χρόνο της παράδοσης,

2. για τις υπηρεσίες, ποσό όχι κατώτερο από το συνολικό κόστος που συνεπάγεται για τον υποκείμενο στον φόρο η παροχή των υπηρεσιών.»

Β. Το σουηδικό δίκαιο

11. Στη Σουηδία, τα άρθρα 72, 73 και 80 της οδηγίας ΦΠΑ μεταφέρθηκαν στην εθνική νομοθεσία με το άρθρο 9, πρώτο εδάφιο, του κεφαλαίου 1 και τα άρθρα 2, 3 και 3a του κεφαλαίου 7, του Mervärdesskattelag (1994:200) (στο εξής: νόμου περί ΦΠΑ). Το νέο κείμενο του Mervärdesskattelag (2023:200), το οποίο τέθηκε εν τω μεταξύ σε ισχύ, δεν έχει ακόμη εφαρμογή στην υπό κρίση διαφορά.

12. Το άρθρο 9, πρώτο εδάφιο, του κεφαλαίου 1 του νόμου περί ΦΠΑ προβλέπει, όσον αφορά τις υπηρεσίες, ότι ως «κανονική αξία» νοείται το συνολικό ποσό το οποίο ένας λήπτης υπηρεσιών, ευρισκόμενος στο ίδιο στάδιο εμπορίας με το στάδιο κατά το οποίο πραγματοποιείται η παροχή των υπηρεσιών, θα έπρεπε να καταβάλει κατά τον χρόνο της εν λόγω παροχής σε ανεξάρτητο πωλητή στο εσωτερικό του κράτους μέλους υπό συνθήκες πλήρους ανταγωνισμού. Κατά το δεύτερο εδάφιο, εάν δεν μπορεί να διαπιστωθεί ανάλογη παροχή υπηρεσιών, κανονική αξία είναι ένα ποσό όχι κατώτερο από το ποσό των αναληφθέντων από τον υποκείμενο στον φόρο εξόδων για την εκτέλεση της παροχής των υπηρεσιών.

13. Από τα άρθρα 2 και 3 του κεφαλαίου 7 του νόμου περί ΦΠΑ προκύπτει ότι, κατά γενικό κανόνα, βάση επιβολής του φόρου είναι η αντιπαροχή για αγαθά ή υπηρεσίες.

14. Κατά το άρθρο 3a του κεφαλαίου 7 του νόμου περί ΦΠΑ, βάση επιβολής του φόρου είναι η κανονική αξία όταν η αντιπαροχή είναι κατώτερη από την κανονική αξία, ο λήπτης των αγαθών ή των υπηρεσιών δεν έχει πλήρες δικαίωμα έκπτωσης, ο πωλητής και ο λήπτης των αγαθών ή των υπηρεσιών συνδέονται μεταξύ τους και ο υποκείμενος στον φόρο δεν είναι σε θέση να αποδείξει επαρκώς κατά νόμον ότι η αντιπαροχή είναι σύμφωνη προς τη συνήθη αγοραία τιμή.

III. Πραγματικά περιστατικά

15. Η Högkullen AB (στο εξής: εταιρία χαρτοφυλακίου), κεφαλαιουχική εταιρία που έχει συσταθεί κατά το σουηδικό δίκαιο, είναι η ελέγχουσα μητρική εταιρία ενός ομίλου. Η οικονομική δραστηριότητα του ομίλου συνίσταται στη διαχείριση ακινήτων μέσω των συνολικά 19 άμεσων και έμμεσων θυγατρικών εταιριών. Η δραστηριότητα των θυγατρικών εταιριών απαλλάσσεται εν μέρει από τον φόρο, οπότε ο ΦΠΑ εισροών της θυγατρικής εταιρίας (άρθρο 168 της οδηγίας ΦΠΑ) εκπίπτει μόνο εν μέρει.

16. Η δραστηριότητα της εταιρίας χαρτοφυλακίου περιορίζεται στην έναντι αμοιβής παροχή ενδοομιλικών υπηρεσιών στις ελεγχόμενες από αυτή θυγατρικές εταιρίες. Πρόκειται για υπηρεσίες διοίκησης της επιχείρησης, χρηματοδότησης, καθώς και διαχείρισης ακινήτων, πληροφοριακών συστημάτων και ανθρωπίνων πόρων. Οι υπηρεσίες αυτές υπόκεινται πλήρως στον ΦΠΑ.

17. Για τις υπηρεσίες της, η εταιρία χαρτοφυλακίου εισέπραξε από τις θυγατρικές της κατά το επίμαχο έτος 2016 συνολικά περίπου 2,3 εκατομμύρια σουηδικές κορώνες (SEK). Ανέφερε ότι υπολόγισε το ποσό αυτό με την εφαρμογή της λεγόμενης μεθόδου κόστους πλέον περιθωρίου κέρδους (cost-plus method) –μιας μεθόδου που αναπτύχθηκε για το δίκαιο της φορολογίας εισοδήματος και, ειδικότερα, για τις τιμές μεταβίβασης. Προς τούτο, εφάρμοσε μια κλείδα κατανομής βάσει της οποίας ένα ορισμένο ποσοστό των εξόδων της για τη διοίκηση της επιχείρησης, τη διάθεση εγκαταστάσεων, τηλεφώνου, πληροφοριακών συστημάτων, για προσωπικά έξοδα και ταξίδια κατανεμόταν στις πράξεις εκροών. Τα έξοδα μετόχων, καθώς και τα έξοδα κλεισίματος λογαριασμών, λογιστικού ελέγχου και γενικής συνέλευσης, τα έξοδα άντλησης κεφαλαίων, τα έξοδα που σχετίζονταν με τη σχεδιαζόμενη έκδοση νέων μετοχών και την εισαγωγή στο χρηματιστήριο δεν συνδέονταν, αντιθέτως, με τις πράξεις εκροών. Ως εκ τούτου, τα τελευταία αυτά έξοδα δεν ελήφθησαν υπόψη από την εταιρία χαρτοφυλακίου κατά τον υπολογισμό της αμοιβής για τις παρασχεθείσες υπηρεσίες.

18. Κατά το επίμαχο έτος, τα συνολικά έξοδα της εταιρίας χαρτοφυλακίου ανέρχονταν σε περίπου 28 εκατομμύρια SEK. Περίπου το ήμισυ του ποσού αυτού αναλογούσε σε πράξεις εισροών υποκείμενες σε ΦΠΑ. Το υπόλοιπο αναλογούσε σε πράξεις εισροών απαλλασσόμενες από τον ΦΠΑ και από μη υποκείμενες στον φόρο πράξεις, όπως καταβολές μισθοδοσίας. Η εταιρία χαρτοφυλακίου εξέπεσε από τον οφειλόμενο ΦΠΑ το συνολικό ποσό του ΦΠΑ εισροών που είχε προκύψει. Αυτό αφορούσε επίσης πράξεις εισροών οι οποίες δεν ελήφθησαν υπόψη κατά τον υπολογισμό της αμοιβής για τις πράξεις εκροών.

19. Δεν αμφισβητείται ότι η εταιρία χαρτοφυλακίου και οι θυγατρικές της συνδέονται μεταξύ τους κατά την έννοια του άρθρου 3a του κεφαλαίου 7 του σουηδικού νόμου περί ΦΠΑ. Επιπλέον, ουδεμία αμφιβολία διατυπώθηκε ως προς την ορθή μεταφορά των άρθρων 72, 73 και 80 της οδηγίας ΦΠΑ στο σουηδικό δίκαιο. Η έκταση του δικαιώματος της εταιρίας χαρτοφυλακίου να εκπέσει τον ΦΠΑ εισροών είναι επίσης αδιαμφισβήτητη. Η φορολογική αρχή θεωρεί προφανώς ότι όλες οι υποκείμενες σε ΦΠΑ πράξεις εισροών πρέπει να συνδέονται απευθείας με τις φορολογητέες πράξεις εκροών προς τη θυγατρική εταιρία.

20. Ως εκ τούτου, οι διάδικοι διαφωνούν μόνον ως προς το αν βάση επιβολής του ΦΠΑ της εταιρίας χαρτοφυλακίου συνιστά η αμοιβή που καταβάλλεται από τις θυγατρικές εταιρίες ή ένα μεγαλύτερο ποσό.

21. Η Skatteverk (φορολογική αρχή, στο εξής: καθής) θεωρεί ότι η αμοιβή που λαμβάνει η εταιρία χαρτοφυλακίου για τις πράξεις εκροών της είναι κατώτερη από την κανονική αξία. Για τον λόγο αυτόν, η καθής διέταξε την αναπροσαρμογή της βάσης επιβολής του φόρου για τις πράξεις εκροών και την αύξηση σύμφωνα με το άρθρο 3a του κεφαλαίου 7 του νόμου περί ΦΠΑ. Σύμφωνα με την καθής, οι πράξεις εκροών της εταιρίας χαρτοφυλακίου συνιστούν ενιαία παροχή. Για την παροχή αυτή δεν υφίσταται ανάλογη τιμή στην ελεύθερη αγορά, οπότε η κανονική αξία αντιστοιχεί τουλάχιστον στο ποσό που δαπανήθηκε για την παροχή της υπηρεσίας. Δεδομένου ότι η εταιρία χαρτοφυλακίου δεν παρέσχε άλλες υπηρεσίες, η καθής θεώρησε το συνολικό ποσό των εξόδων της κατά το επίμαχο έτος, ήτοι 28 εκατομμύρια SEK, ως βάση επιβολής του φόρου. Σε αυτή τη βάση υπολόγισε η καθής τον οφειλόμενο από την εταιρία χαρτοφυλακίου ΦΠΑ.

22. Η εταιρία χαρτοφυλακίου άσκησε προσφυγή κατά της εν λόγω απόφασης ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου. Το δικαστήριο αυτό ακύρωσε την απόφαση με το σκεπτικό ότι δεν μπορούσε να αναλογεί το σύνολο των δαπανών της εταιρίας χαρτοφυλακίου στις υπηρεσίες που παρέσχε στις θυγατρικές της. Ειδικότερα, μεγάλο μέρος του κόστους αφορούσε έξοδα που απαιτούνται για ενδεχόμενη εισαγωγή στο χρηματιστήριο. Τούτο δεν είχε καμία σχέση με τις πράξεις εκροών.

23. Κατόπιν άσκησης έφεσης από την καθής, η πρωτόδικη απόφαση ακυρώθηκε. Η απόφαση της καθής επικυρώθηκε με το σκεπτικό ότι η εταιρία χαρτοφυλακίου είχε εκπέσει πλήρως το συνολικό ποσό του ΦΠΑ εισροών που είχε προκύψει. Ως εκ τούτου, συνέδεσε το σύνολο των εξόδων με την οικονομική της δραστηριότητα. Δεδομένου ότι η οικονομική δραστηριότητα της εταιρίας χαρτοφυλακίου εξαντλείται στη διαχείριση των θυγατρικών εταιριών, πρέπει για τον καθορισμό της κανονικής αξίας να ληφθεί υπόψη το σύνολο των εξόδων της. Κατά της απόφασης του εφετείου, η εταιρία χαρτοφυλακίου άσκησε, εν προκειμένω, αναίρεση.

IV. Διαδικασία εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως

24. Το Högsta förvaltningsdomstol (Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο, Σουηδία) διατηρεί αμφιβολίες ως προς τη νομιμότητα της συλλογιστικής της καθής. Για τον λόγο αυτόν, ανέστειλε τη διαδικασία και υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα δύο ερωτήματα:

1) Όταν μητρική εταιρία παρέχει στις θυγατρικές της υπηρεσίες, όπως οι επίμαχες στην υπό κρίση υπόθεση, συνάδει με τα άρθρα 72 και 80 της οδηγίας ΦΠΑ το να θεωρούνται οι υπηρεσίες αυτές, κατά την εφαρμογή των εθνικών διατάξεων σχετικά με την αναπροσαρμογή της βάσης επιβολής του φόρου, πάντοτε ως ενιαίες υπηρεσίες, των οποίων η κανονική αξία δεν μπορεί να προσδιοριστεί μέσω σύγκρισης, όπως προβλέπεται στο άρθρο 72, πρώτο εδάφιο;

2) Όταν η μόνη δραστηριότητα μητρικής εταιρίας συνίσταται στην ενεργό διαχείριση των θυγατρικών της και η μητρική εταιρία έχει εκπέσει το σύνολο του ΦΠΑ εισροών που έχει καταβάλει για τις αγορές της, συνάδει με τα άρθρα 72 και 80 της οδηγίας ΦΠΑ το να θεωρηθεί, κατά την εφαρμογή των εθνικών διατάξεων σχετικά με την αναπροσαρμογή της βάσης επιβολής του φόρου, ότι το σύνολο των δαπανών της μητρικής εταιρίας, συμπεριλαμβανομένων των εξόδων άντλησης κεφαλαίων και των εξόδων μετόχων, αποτελεί το κόστος με το οποίο επιβαρύνθηκε η μητρική εταιρία για την παροχή υπηρεσιών προς τις θυγατρικές της;

25. Κατά τη διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου, εκτός από την εταιρία χαρτοφυλακίου και την καθής, γραπτές παρατηρήσεις υπέβαλε επίσης η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Το Δικαστήριο αποφάσισε να μη διεξαχθεί επ' ακροατηρίου συζήτηση κατ' εφαρμογήν του άρθρου 76, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας.

V. Νομική εκτίμηση

Α. Επί του πλαισίου εντός του οποίου υποβάλλονται τα προδικαστικά ερωτήματα: η νομολογία περί εταιριών χαρτοφυλακίου

26. Η καθής φορολογική αρχή εγείρει το ζήτημα ότι η εταιρία χαρτοφυλακίου ζήτησε την πλήρη έκπτωση του ΦΠΑ εισροών για τις πράξεις εισροών της (στο μέτρο που αυτές υπέκειντο σε ΦΠΑ), μολονότι ο όμιλος (ακριβέστερα, η ελεγχόμενη από την εταιρία χαρτοφυλακίου θυγατρική) διενεργεί πράξεις εκροών οι οποίες εν μέρει δεν υπόκεινται στον ΦΠΑ.

27. Συγκεκριμένα, μια ατομική επιχείρηση με ανάλογη οικονομική δραστηριότητα θα μπορούσε να αξιώσει μερική μόνον έκπτωση του ΦΠΑ εισροών. Εάν ο όμιλος δεν ενεργούσε με τη δομή εταιρίας χαρτοφυλακίου, αλλά ως ατομική επιχείρηση, η έκπτωση του ΦΠΑ εισροών αναφορικά με τις ίδιες δαπάνες διαχείρισης θα καθοριζόταν βάσει των πράξεων εκροών της ατομικής επιχείρησης. Στην περίπτωση αυτή, οι απαλλασσόμενες πράξεις για μεμονωμένες δραστηριότητες θα περιόριζαν αναλογικά την έκπτωση του ΦΠΑ εισροών. Κατά τα λοιπά, θα εξακολουθούσε, ωστόσο, να υφίσταται η έκπτωση του ΦΠΑ εισροών από τις δαπάνες διαχείρισης της επιχείρησης.

28. Εντούτοις, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, δεν ισχύει το ίδιο στην περίπτωση εταιρίας χαρτοφυλακίου [5], δεδομένου ότι μια εταιρία χαρτοφυλακίου που εισπράττει μόνον μερίσματα δεν ασκεί κατ' αρχήν οικονομική δραστηριότητα και, επομένως, δεν υπόκειται στον φόρο. Η κατάσταση διαφέρει (μόνον), όταν η συμμετοχή συνοδεύεται με άμεση ή έμμεση ανάμιξη στη διαχείριση των εταιριών, όπου πραγματοποιείται η συμμετοχή, με την επιφύλαξη των δικαιωμάτων που έχει ο συμμετέχων υπό την ιδιότητα του ως μετόχου ή εταίρου [6].

29. Χωρίς την παροχή διαχειριστικών δραστηριοτήτων προς τις θυγατρικές εταιρίες έναντι αμοιβής, μια εταιρία χαρτοφυλακίου δεν θα είχε, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου περί εταιριών χαρτοφυλακίου, κανένα δικαίωμα έκπτωσης του ΦΠΑ εισροών από τις δαπάνες διαχείρισης της επιχείρησης βάσει του άρθρου 168 της εν λόγω οδηγίας.

30. Συνέπεια της νομολογίας αυτής είναι ότι κάθε εταιρία χαρτοφυλακίου ενός ομίλου εταιριών που πραγματοποιεί, εν όλω ή εν μέρει, φορολογητέες πράξεις πρέπει να παρέχει στις θυγατρικές της υπηρεσίες έναντι αμοιβής, προκειμένου να εξουδετερώσει την επιβάρυνση με τον ΦΠΑ των δαπανών διαχείρισης του ομίλου μέσω της έκπτωσης του ΦΠΑ εισροών. Για τον λόγο αυτόν, μεταξύ της εταιρίας χαρτοφυλακίου και των θυγατρικών εταιριών «κατασκευάζεται» η έναντι αμοιβής παροχή υπηρεσιών. Η έκπτωση του ΦΠΑ εισροών σε συνάρτηση με τις πράξεις εκροών του ομίλου δεν είναι επομένως δυνατή.

31. Η νομολογία περί εταιριών χαρτοφυλακίου αναπτύχθηκε με αφορμή μια αμιγώς χρηματοοικονομική εταιρία χαρτοφυλακίου, της οποίας μοναδικός σκοπός είναι η απόκτηση συμμετοχών σε άλλες επιχειρήσεις και η οποία δεν διαθέτει ίδια λειτουργική δραστηριότητα. Τα μοναδικά έσοδά της αποτελούνταν από μερίσματα τα οποία δεν συνιστούν αμοιβή για την οικονομική εκμετάλλευση ενός περιουσιακού στοιχείου, αλλά απορρέουν από την απλή κατοχή μιας μετοχής.

32. Βεβαίως, μια αμιγώς χρηματοοικονομική εταιρία χαρτοφυλακίου που εισπράττει μόνον μερίσματα από διάφορες συμμετοχές δεν ασκεί οικονομική δραστηριότητα. Ωστόσο, δεν ισχύει το ίδιο για μια ελέγχουσα εταιρία χαρτοφυλακίου η οποία διευθύνει τις ελεγχόμενες συμμετοχές της. Σκοπός της δεν είναι απλώς η απόκτηση, αλλά και η διεύθυνση των συμμετοχών. Η εταιρία χαρτοφυλακίου δεν μπορεί να συγκριθεί με έναν απλό μέτοχο. Πρέπει να αιτιολογηθεί για ποιόν λόγο αυτή θα πρέπει να θεωρείται ως υποκείμενη στον φόρο μόνον σε περίπτωση που παρέχει στις θυγατρικές της επιπλέον υπηρεσίες έναντι αμοιβής. Η υφιστάμενη νομολογία δεν παρέχει καμία σχετική αιτιολόγηση και επιτρέπει ακριβώς την εμφάνιση νομικών κατασκευών. Τούτο αναδεικνύεται και στην υπό κρίση υπόθεση.

33. Χωρίς τη νομολογία αυτή, δεν θα υπήρχε λόγος είσπραξης χωριστών αμοιβών για τη «διαχείριση των συμμετοχών» (από απόψεως φορολογίας εισοδήματος θα αρκούσε μια αμιγώς εσωτερική μεταφορά του κόστους), η δε έκπτωση του ΦΠΑ εισροών της εταιρίας χαρτοφυλακίου θα έπρεπε να γίνει μόνον αναλογικά – σε συνάρτηση με τις φορολογητέες πράξεις εκροών των συμμετοχών της. Επομένως, τα υποβληθέντα εν προκειμένω προδικαστικά ερωτήματα σχετικά με την εφαρμογή μιας πλασματικής βάσης επιβολής του φόρου θα ήταν περιττά. Αυτή θα ήταν μια απλή και πιθανώς προτιμότερη λύση.

[5] Πρβλ. τη θεμελιώδη απόφαση της 20ής Ιουνίου 1991, Polysar Investments Netherlands (C-60/90, EU:C:1991:268, σκέψη 13)· πρβλ. επίσης αποφάσεις της 8ης Σεπτεμβρίου 2022, Finanzamt R (Έκπτωση του ΦΠΑ που συνδέεται με εισφορά εταίρου) (C-98/21, EU:C:2022:645, σκέψεις 41 επ.), της 8ης Νοεμβρίου 2018, C&D Foods Acquisition (C-502/17, EU:C:2018:888, σκέψεις 30 επ.), και της 17ης Οκτωβρίου 2018, Ryanair (C-249/17, EU:C:2018:834, σκέψεις 16 επ.).

[6] Απόφαση της 20ής Ιουνίου 1991, Polysar Investments Netherlands (C-60/90, EU:C:1991:268, σκέψεις 13 και 14).

34. Η αρχή της ουδετερότητας της νομικής μορφής –την οποία αναγνωρίζει και υπογραμμίζει το Δικαστήριο[7]– συνηγορεί στην πραγματικότητα υπέρ του ότι, σε αμφότερες τις περιπτώσεις (μεμονωμένος επιχειρηματίας με πλείονες τομείς δραστηριότητας έναντι εταίρου που ελέγχει έναν όμιλο με πλείονες τομείς δραστηριότητας οι οποίοι καλύπτονται από τις θυγατρικές εταιρίες) οι δαπάνες για τη διεύθυνση της επιχείρησης πρέπει να απαλλάσσονται στον ίδιο βαθμό από τον ΦΠΑ. Ο μεμονωμένος επιχειρηματίας ασκεί *άμεσα* οικονομική δραστηριότητα, ενώ ο εταίρος που ελέγχει έναν όμιλο *έμμεσα*, ήτοι μέσω των θυγατρικών εταιριών που ελέγχει. Όταν οι δύο επιχειρήσεις ασκούν την ίδια οικονομική δραστηριότητα, ούτε ο μεμονωμένος επιχειρηματίας ούτε ο εταίρος που ελέγχει έναν όμιλο θα έπρεπε να υποχρεωθούν να συνάψουν συμβάσεις παροχής υπηρεσιών έναντι αμοιβής με την επιχείρησή «τους» για να μπορεί να εκπίπτει τον ΦΠΑ εισροών ως υποκείμενος στον φόρο[8], προκειμένου ο ΦΠΑ να είναι ουδέτερος ως προς αυτόν.

35. Εάν λοιπόν το Δικαστήριο αναγνωρίσει στο μέλλον ότι μια ελέγχουσα εταιρία χαρτοφυλακίου ασκεί έμμεση οικονομική δραστηριότητα ακόμη και χωρίς να παρέχει προς τις θυγατρικές της υπηρεσίες έναντι αμοιβής και ότι είναι υποκείμενη στον φόρο από την άποψη αυτή, θα εξέλιπαν στο μέλλον πολλές από τις σχετικές διαφορές. Σε αντίθετη περίπτωση, θα παραμείνει το κίνητρο για τεχνητή παροχή υπηρεσιών έναντι αμοιβής σε περιπτώσεις νομικών κατασκευών με εταιρίες χαρτοφυλακίου. Στην περίπτωση αυτή, θα εξακολουθήσουν να υφίστανται διαφωνίες είτε ως προς το ύψος της έκπτωσης του ΦΠΑ εισροών της εταιρίας χαρτοφυλακίου[9] είτε –όπως εν προκειμένω– ως προς το ύψος της βάσης επιβολής του φόρου των υπηρεσιών που παρέχονται στις θυγατρικές εταιρίες. Το τελευταίο αυτό ζήτημα είναι ιδιαιτέρως δυσχερές, διότι στην πραγματικότητα –όπως εκτέθηκε ανωτέρω στα σημεία 26 επ.– αφορά αποκλειστικά την ορθή έκπτωση του ΦΠΑ εισροών της εταιρίας χαρτοφυλακίου.

Β. Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

36. Το πρώτο προδικαστικό ερώτημα αφορά τον προσδιορισμό της βάσης επιβολής του φόρου. Συναφώς, σύμφωνα με το άρθρο 73 της οδηγίας ΦΠΑ, έχει σημασία κατ' αρχήν η αντιπαροχή που λαμβάνει ο παρέχων την υπηρεσία. Σύμφωνα με το άρθρο 80, για την πρόληψη της φοροδιαφυγής ή της φοροαποφυγής, το κράτος μέλος μπορεί, σε ορισμένες περιπτώσεις εγγύτητας μεταξύ παρέχοντος και λήπτη της υπηρεσίας, να προβλέπει ότι η βάση επιβολής του φόρου συνίσταται στην κανονική αξία. Σύμφωνα με το άρθρο 72, κανονική αξία είναι το συνολικό ποσό το οποίο ένας λήπτης υπηρεσιών θα είχε καταβάλει, ευρισκόμενος στο ίδιο στάδιο εμπορίας για ανάλογη (εν προκειμένω) παροχή υπηρεσιών. Μόνον εάν δεν μπορεί να διαπιστωθεί ανάλογη παροχή υπηρεσιών, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το κόστος που συνεπάγεται για τον υποκείμενο στον φόρο η παροχή των υπηρεσιών.

37. Προκειμένου να διαπιστώσει την κανονική αξία βάσει του άρθρου 72 της οδηγίας ΦΠΑ, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινισθεί αν οι υπηρεσίες διαχείρισης που παρέχει εταιρία χαρτοφυλακίου στις θυγατρικές της συνιστούν ενιαίες υπηρεσίες, για τις οποίες πρέπει να προσδιορισθεί *μία* ενιαία κανονική αξία.

[7] Πρβλ. μόνον αναφορικά με τις φορολογικές απαλλαγές: αποφάσεις της 28ης Ιουνίου 2007, JP Morgan Fleming Claverhouse Investment Trust και The Association of Investment Trust Companies (C-363/05, EU:C:2007:391, σκέψη 26), της 4ης Μαΐου 2006, Abbey National (C-169/04, EU:C:2006:289, σκέψη 53), της 3ης Απριλίου 2003, Hoffmann (C-144/00, EU:C:2003:192, σκέψη 24), της 10ης Σεπτεμβρίου 2002, Kügler (C-141/00, EU:C:2002:473, σκέψη 30), και της 7ης Σεπτεμβρίου 1999, Gregg (C-216/97, EU:C:1999:390, σκέψη 20).

[8] Πρβλ. προτάσεις μου στην υπόθεση Sonaecom (C-42/19, EU:C:2020:378, σημείο 47).

[9] Πρβλ., προσφάτως, απόφαση της 8ης Σεπτεμβρίου 2022, Finanzamt R (Έκπτωση του ΦΠΑ που συνδέεται με εισφορά εταίρου) (C-98/21, EU:C:2022:645).

38. Ως εκ τούτου, για να δοθεί απάντηση στο ερώτημα αυτό, πρέπει κατ' αρχάς να διευκρινισθεί αν η εταιρία χαρτοφυλακίου προβαίνει εν προκειμένω σε ενιαία παροχή (με μοναδικό χαρακτήρα) ή σε πλείονες παροχές, οι οποίες πρέπει να τύχουν χωριστής εκτίμησης (βλ. κατωτέρω υπό 1). Μόνον τότε μπορεί να κριθεί με ποιον τρόπο θα υπολογισθεί η κανονική αξία (βλ. κατωτέρω υπό 2).

1. Επί του ενιαίου χαρακτήρα της παροχής

α) Κριτήριο για τον ενιαίο χαρακτήρα μιας δέσμης παροχών

39. Το Δικαστήριο δέχεται, κατά πάγια νομολογία, ότι κάθε παροχή πρέπει κατά κανόνα να λογίζεται, από απόψεως ΦΠΑ, ως χωριστή και αυτοτελής[10]. Τούτο συνάγεται από το άρθρο 1, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, καθώς και από το άρθρο 2 της οδηγίας ΦΠΑ[11]. Το ίδιο ισχύει ακόμη και αν υφίσταται ορισμένη συνάφεια μεταξύ πλειόνων παροχών, επειδή αυτές εξυπηρετούν κοινό οικονομικό σκοπό[12].

40. Ωστόσο, η εν λόγω αρχή της αυτοτέλειας της κάθε παροχής δεν είναι απόλυτη. Συγκεκριμένα, οι πράξεις δεν πρέπει να *κατακερματίζονται τεχνητά*, ώστε να μη θίγεται η λειτουργικότητα του συστήματος του ΦΠΑ[13]. Επομένως, η μεταχείριση, από απόψεως ΦΠΑ, των περιπτώσεων στις οποίες υφίσταται δέσμη παροχών βρίσκεται στο σημείο τριβής μεταξύ, αφενός, της αρχής της αυτοτέλειας των παροχών και, αφετέρου, της απαγόρευσης του τεχνητού κατακερματισμού των ενιαίων πράξεων. Συναφώς, το Δικαστήριο έχει καθιερώσει δύο εξαιρέσεις από την αρχή της αυτοτέλειας της παροχής, ήτοι, αφενός, τις ενιαίες σύνθετες παροχές και, αφετέρου, τις μη αυτοτελείς παρεπόμενες παροχές[14].

β) Δεν υφίστανται παρεπόμενες παροχές ούτε ενιαία σύνθετη παροχή

41. Μια παροχή πρέπει να θεωρείται ως παρεπόμενη άλλης κύριας παροχής όταν δεν συνιστά αφ' εαυτής σκοπό για τους πελάτες, αλλά το μέσο για να επωφεληθούν υπό τις καλύτερες δυνατές συνθήκες από την κύρια παροχή[15]. Το αιτούν δικαστήριο διαπίστωσε ότι η εταιρία χαρτοφυλακίου παρέσχε στις θυγατρικές της υπηρεσίες διοίκησης της επιχείρησης, χρηματοοικονομικών, διαχείρισης ακινήτων, αξιογράφων, πληροφοριακών συστημάτων και ανθρωπίνων πόρων. Καμία από τις παροχές αυτές δεν αποτελεί μη αυτοτελή παρεπόμενη

[10] Αποφάσεις της 2ας Ιουλίου 2020, Blackrock Investment Management (UK) (C-231/19, EU:C:2020:513, σκέψη 23), της 18ης Ιανουαρίου 2018, Stadion Amsterdam (C-463/16, EU:C:2018:22, σκέψη 22), και της 10ης Μαρτίου 2011, Bog κ.λπ. (C-497/09, C-499/09, C-501/09 και C-502/09, EU:C:2011:135, σκέψη 53).

[11] Πρβλ. προτάσεις μου στην υπόθεση Frenetikexito (C-581/19, EU:C:2020:855, σημείο 16 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[12] Πρβλ. προτάσεις μου στην υπόθεση Frenetikexito (C-581/19, EU:C:2020:855, σημείο 18)· πρβλ. απόφαση της 4ης Σεπτεμβρίου 2019, KPC Herning (C-71/18, EU:C:2019:660, σκέψη 44)· πρβλ. επίσης απόφαση της 17ης Ιανουαρίου 2013, BGŻ Leasing (C-224/11, EU:C:2013:15, σκέψη 42).

[13] Αποφάσεις της 2ας Ιουλίου 2020, Blackrock Investment Management (UK) (C-231/19, EU:C:2020:513, σκέψη 23), της 18ης Ιανουαρίου 2018, Stadion Amsterdam (C-463/16, EU:C:2018:22, σκέψη 22), της 16ης Απριλίου 2015, Wojskowa Agencja Mieszkaniowa w Warszawie (C-42/14, EU:C:2015:229, σκέψη 44), της 10ης Μαρτίου 2011, Bog κ.λπ. (C-497/09, C-499/09, C-501/09 και C-502/09, EU:C:2011:135, σκέψη 53), και της 25ης Φεβρουαρίου 1999, CPP (C-349/96, EU:C:1999:93, σκέψη 29).

[14] Πρβλ. προτάσεις μου στην υπόθεση Frenetikexito (C-581/19, EU:C:2020:855, σημεία 20 και 21).

[15] Πρβλ. προτάσεις μου στην υπόθεση Frenetikexito (C-581/19, EU:C:2020:855, σημείο 34), καθώς και αποφάσεις της 18ης Ιανουαρίου 2018, Stadion Amsterdam (C-463/16, EU:C:2018:22, σκέψη 23), της 10ης Νοεμβρίου 2016, Baštová (C-432/15, EU:C:2016:855, σκέψη 71), της 21ης Φεβρουαρίου 2008, Part Service (C-425/06, EU:C:2008:108, σκέψη 52), της 15ης Μαΐου 2001, Primback (C-34/99, EU:C:2001:271, σκέψη 45), και της 25ης Φεβρουαρίου 1999, CPP (C-349/96, EU:C:1999:93, σκέψη 30).

παροχή σε σχέση με τις υπόλοιπες. Συγκεκριμένα, καθεμιά από τις αναφερόμενες παροχές έχει χωριστό, πρωτότυπο χαρακτήρα και καμία από αυτές δεν είναι υποδεέστερη άλλης αναφορικά με τον σκοπό τους.

42. Επίσης, δεν υφίσταται ούτε ενιαία σύνθετη παροχή. Στην περίπτωση της ενιαίας σύνθετης παροχής, πλείονα συστατικά στοιχεία συναποτελούν μια *sui generis* παροχή. Τέτοια παροχή υφίσταται, όταν η παροχή του υποκειμένου στον φόρο απαρτίζεται από δύο ή περισσότερα στοιχεία ή ενέργειες, που συνδέονται τόσο στενά μεταξύ τους, ώστε αντικειμενικά να αποτελούν μία αδιάσπαστη οικονομική παροχή, της οποίας ο κατακερματισμός θα ήταν τεχνητός [16]. Το κατά πόσον συντρέχει τέτοια περίπτωση κρίνεται από το Δικαστήριο, το οποίο, για τον σκοπό αυτόν, προσδιορίζει τα χαρακτηριστικά στοιχεία [17] και, ως εκ τούτου, τη φύση [18] μιας πράξης από τη σκοπιά του «μέσου καταναλωτή» [19] [20].

43. Εν προκειμένω, δεν διαφαίνεται ο αδιάσπαστος χαρακτήρας των στοιχείων της παροχής. Αντιθέτως, οι παροχές της εταιρίας χαρτοφυλακίου (υπηρεσίες διοίκησης της επιχείρησης, χρηματοδότησης, καθώς και διαχείρισης ακινήτων, πληροφοριακών συστημάτων και ανθρωπίνων πόρων) αποτελούν πέντε διακριτές υπηρεσίες, καθεμιά από τις οποίες έχει χωριστό χαρακτήρα. Ο συνδυασμός των παροχών αυτών δεν αλλάζει το αποτέλεσμα, διότι ο ατομικός χαρακτήρας τους εξακολουθεί να είναι ευδιάκριτος. Ως εκ τούτου, κατά τις συναλλακτικές αντιλήψεις, δεν πρόκειται για *sui generis* παροχή με ενιαίο χαρακτήρα. Οι υπηρεσίες που παρέχει η εταιρία χαρτοφυλακίου είναι επίσης διαθέσιμες χωριστά. Στην αγορά, οι υπηρεσίες αυτές παρέχονται από εξειδικευμένους παρόχους. Δεν υφίσταται καμία ανάγκη λήψης των παροχών αυτών ως δέσμης.

44. Βεβαίως, η καθεμιά από τις θυγατρικές εταιρίες κατέβαλε ενιαίο τίμημα για τις παροχές. Το στοιχείο αυτό συνηγορεί μεν κατ' αρχήν υπέρ της ύπαρξης μιας ενιαίας σύνθετης παροχής [21], πλην όμως σε περιπτώσεις συνδεδεμένων εταιριών είναι υποδεέστερης σημασίας. Συγκεκριμένα, σε διαφορετική περίπτωση, ο όμιλος θα ήταν ο ίδιος σε θέση να ασκήσει επιρροή στην εκτίμηση των παροχών από πλευράς ΦΠΑ, συμφωνώντας μια ενιαία αμοιβή ή περισσότερες χωριστές αμοιβές. Ως εκ τούτου, η ενιαία αμοιβή δεν αποκλείει εν προκειμένω την ύπαρξη χωριστών παροχών.

45. Υπό το πρίσμα αυτό, οι υπηρεσίες της εταιρίας χαρτοφυλακίου –όπως ορθώς υπογραμμίζει η Επιτροπή– πρέπει να εκτιμώνται χωριστά η μία από την άλλη. Σύμφωνα με τις διαπιστώσεις του αιτούντος δικαστηρίου, πρόκειται για πέντε διαφορετικές υπηρεσίες που παρέχονται στις θυγατρικές της εταιρίας χαρτοφυλακίου.

[16] Αποφάσεις της 2ας Ιουλίου 2020, Blackrock Investment Management (UK) (C-231/19, EU:C:2020:513, σκέψη 23), της 19ης Δεκεμβρίου 2018, Mailat (C-17/18, EU:C:2018:1038, σκέψη 33), της 18ης Ιανουαρίου 2018, Stadion Amsterdam (C-463/16, EU:C:2018:22, σκέψη 22), της 10ης Νοεμβρίου 2016, Baštová (C-432/15, EU:C:2016:855, σκέψη 70), και της 29ης Μαρτίου 2007, Aktiebolaget NN (C-111/05, EU:C:2007:195, σκέψη 23).

[17] Αποφάσεις της 29ης Μαρτίου 2007, Aktiebolaget NN (C-111/05, EU:C:2007:195, σκέψη 22), και της 27ης Οκτωβρίου 2005, Levob Verzekeringen και OV Bank (C-41/04, EU:C:2005:649, σκέψη 20).

[18] Αποφάσεις της 18ης Ιανουαρίου 2018, Stadion Amsterdam (C-463/16, EU:C:2018:22, σκέψη 30), της 27ης Σεπτεμβρίου 2012, Field Fisher Waterhouse (C-392/11, EU:C:2012:597, σκέψη 18), και της 25ης Φεβρουαρίου 1999, CPP (C-349/96, EU:C:1999:93, σκέψη 29). Οι αποφάσεις χρησιμοποιούν, ωστόσο, πάντοτε τον ίδιο όρο στο πρωτότυπο (δηλαδή στο γαλλικό κείμενο): «éléments caractéristiques».

[19] Αποφάσεις της 19ης Ιουλίου 2012, Deutsche Bank (C-44/11, EU:C:2012:484, σκέψη 21), της 2ας Δεκεμβρίου 2010, Everything Everywhere (C-276/09, EU:C:2010:730, σκέψη 26), και της 25ης Φεβρουαρίου 1999, CPP (C-349/96, EU:C:1999:93, σκέψη 29).

[20] Πρβλ., συναφώς, επίσης, προτάσεις μου στην υπόθεση Frenetikexito (C-581/19, EU:C:2020:855, σημείο 22).

[21] Διάταξη της 19ης Ιανουαρίου 2012, Purple Parking και Airparks Services (C-117/11, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2012:29, σκέψη 35), και απόφαση της 25ης Φεβρουαρίου 1999, CPP (C-349/96, EU:C:1999:93, σκέψη 31).

2. Επί του προσδιορισμού της κανονικής αξίας

46. Το αιτούν δικαστήριο ζητεί επιπλέον να διευκρινισθεί αν η κανονική αξία των παροχών της εταιρίας χαρτοφυλακίου προσδιορίζεται βάσει μιας ανάλογης τιμής κατά το άρθρο 72, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας ΦΠΑ, ή βάσει του κόστους της εταιρίας χαρτοφυλακίου κατά το άρθρο 72, δεύτερο εδάφιο, σημείο 2, της οδηγίας αυτής.

47. Σύμφωνα με τη διατύπωση της διάταξης, τούτο εξαρτάται από το αν μπορεί «να διαπιστωθεί ανάλογη […] παροχή υπηρεσιών». Μόνον αν αυτό δεν συμβαίνει μπορεί να χρησιμοποιηθεί το κόστος της εταιρίας χαρτοφυλακίου για τον προσδιορισμό της κανονικής αξίας.

48. Εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει αν μπορούν να διαπιστωθούν ως προς τις υπηρεσίες της εταιρίας χαρτοφυλακίου ανάλογες τιμές στην ελεύθερη αγορά και ποιο είναι το ύψος τους κατά περίπτωση. Δεδομένου ότι οι πέντε υπηρεσίες της εταιρίας χαρτοφυλακίου πρέπει να εκτιμώνται χωριστά, φαίνεται να είναι δυνατή η διαπίστωση ανάλογων τιμών.

49. Στο μέτρο που η εταιρία χαρτοφυλακίου αγόρασε από τρίτους τις υπηρεσίες που παρέσχε στις θυγατρικές της, δεν υπάρχουν στοιχεία που να καταδεικνύουν ότι η καταβληθείσα από την εταιρία χαρτοφυλακίου αντιπαροχή δεν πρέπει να θεωρηθεί ως ανάλογη τιμή. Συγκεκριμένα, τεκμαίρεται ότι η τιμή που καταβάλλεται μεταξύ τρίτων αντιστοιχεί στην τρέχουσα αξία μιας παροχής.

3. Πρόταση επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

50. Η κανονική αξία πρέπει να προσδιορίζεται χωριστά για τις μεμονωμένες υπηρεσίες της εταιρίας χαρτοφυλακίου, βάσει των ανάλογων τιμών σύμφωνα με το άρθρο 72, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας ΦΠΑ. Δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι υφίσταται, εν προκειμένω, αδιάσπαστη δέσμη παροχών αναφορικά με την οποία δεν θα υπήρχε ανάλογη τιμή.

Γ. Επικουρικά: επί του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος

51. Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινισθεί πώς πρέπει να προσδιορισθεί το «συνολικό κόστος που συνεπάγεται για τον υποκείμενο στον φόρο η παροχή των υπηρεσιών» κατά την έννοια του άρθρου 72, δεύτερο εδάφιο, σημείο 2, της οδηγίας ΦΠΑ. Ειδικότερα, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν τούτο μπορεί να επιτευχθεί με την άθροιση όλων των δαπανών ενός υποκειμένου στον φόρο, όταν οι πράξεις εκροών του εξαντλούνται στη διαχείριση θυγατρικών εταιριών και αυτός εξέπεσε από τον οφειλόμενο ΦΠΑ το συνολικό ποσό του ΦΠΑ επί των πράξεων εισροών του. Εντούτοις, το ερώτημα αυτό τίθεται στο πλαίσιο της υπό κρίση διαφοράς μόνον αν μπορεί να γίνει δεκτό ότι υφίσταται αδιάσπαστη δέσμη παροχών, αναφορικά με την οποία δεν υπάρχει ανάλογη τιμή. Ως εκ τούτου, θα δοθεί απάντηση μόνο επικουρικά.

1. Επιτακτική προϋπόθεση του άρθρου 80 της οδηγίας ΦΠΑ: κίνδυνος φοροδιαφυγής ή φοροαποφυγής

52. Η εφαρμογή της κανονικής αξίας προϋποθέτει, ωστόσο, κατ' αρχάς ότι το άρθρο 80, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, της οδηγίας ΦΠΑ είναι κρίσιμο, δηλαδή ότι υφίσταται κίνδυνος φοροδιαφυγής ή φοροαποφυγής. Διαφορετικά, σύμφωνα με το άρθρο 73 της οδηγίας αυτής, βάση επιβολής του φόρου αποτελεί το συνολικό ποσό που δαπανά ο λήπτης της παροχής.

53. Δεδομένου ότι η εταιρία χαρτοφυλακίου έλαβε από τις θυγατρικές της αντιπαροχή για τις υπηρεσίες της, αυτή η πράγματι εισπραχθείσα αξία[22] συνιστά, κατ' αρχήν, σύμφωνα με το άρθρο 73 της οδηγίας ΦΠΑ, τη βάση επιβολής του ΦΠΑ. Συνεπώς, το ποσό της βάσης επιβολής του φόρου δεν καθορίζεται από τον νομοθέτη, αλλά προσδιορίζεται αυτόνομα από τον υποκείμενο στον φόρο και τον λήπτη της παροχής. Αυτό που έχει καθοριστική σημασία είναι το ποσό που πρέπει να δαπανήσει ο λήπτης της παροχής για να λάβει την παροχή. Το αν το ποσό αυτό είναι ανώτερο ή κατώτερο από την τρέχουσα αξία δεν ενδιαφέρει, κατ' αρχήν, από απόψεως ΦΠΑ.

54. Το γεγονός και μόνον ότι η έκπτωση του ΦΠΑ εισροών υπερβαίνει τη φορολογική οφειλή από τις πράξεις εκροών δεν αποτελεί –όπως ορθώς επισημαίνει η εταιρία χαρτοφυλακίου στις γραπτές παρατηρήσεις της– ένδειξη φοροδιαφυγής ή φοροαποφυγής[23]. Ακόμη και η πώληση αγαθών κάτω από τη συνήθη τιμή της αγοράς δεν δημιουργεί κίνδυνο απώλειας φορολογικών εσόδων, δεδομένου ότι –όπως ορθώς επισημαίνει και η Επιτροπή– η αρχή του πλήρους ανταγωνισμού δεν ασκεί κατ' αρχήν επιρροή στον ΦΠΑ (λόγω της φύσης του ως έμμεσου φόρου κατανάλωσης). Κατά μείζονα λόγο, τούτο δεν δημιουργεί κίνδυνο φοροδιαφυγής ή φοροαποφυγής. Ο λήπτης της παροχής (και όχι ο παρέχων) πρέπει να φορολογηθεί και όντως φορολογείται, σε τελική ανάλυση, σε συνάρτηση με τις δαπάνες του (και όχι ανάλογα με τις συνήθεις δαπάνες) αναφορικά με ένα καταναλωτικό αγαθό (παράδοση αγαθών ή παροχή υπηρεσιών).

55. Ομοίως, το γεγονός ότι ο παρέχων την υπηρεσία δεν αποκόμισε κέρδη δεν ασκεί επιρροή από απόψεως ΦΠΑ (βλ. μόνον το άρθρο 9 της οδηγίας ΦΠΑ: «οικονομική δραστηριότητα, ανεξάρτητα από […] τα αποτελέσματ[ά της]»). Ως εκ τούτου, ο κίνδυνος, του οποίου την αντιμετώπιση επιδιώκει το άρθρο 80 της οδηγίας ΦΠΑ, δεν μπορεί να απορρέει από το ύψος της τιμής και τα φορολογικά έσοδα που προκύπτουν από αυτή. Η νομοθεσία περί ΦΠΑ δέχεται, επομένως, την ύπαρξη τιμής που είναι κατώτερη από το κόστος, μεταξύ του υποκειμένου στον φόρο και του λήπτη της παροχής.

56. Ωστόσο, εάν ο υποκείμενος στον φόρο (εταιρία χαρτοφυλακίου) και ο λήπτης της παροχής (θυγατρική εταιρία) είναι συνδεδεμένες επιχειρήσεις, ο καθορισμός των τιμών μεταξύ τους ενέχει κινδύνους από απόψεως ΦΠΑ για έναν διαφορετικό λόγο. Τούτο καταδεικνύεται από τα ακόλουθα παραδείγματα, τα οποία αφορούν συντελεστή ΦΠΑ 20 %:

57. Η εταιρία χαρτοφυλακίου αγοράζει από τρίτον μια υπηρεσία έναντι ποσού 120 (συμπεριλαμβανομένου ΦΠΑ ποσού 20) και τη μεταπωλεί έναντι αμοιβής στη θυγατρική εταιρία. Η θυγατρική εταιρία δεν έχει δικαίωμα έκπτωσης του ΦΠΑ εισροών, επειδή πραγματοποιεί απαλλασσόμενες πράξεις. Στην περίπτωση που η τιμή πώλησης ανέρχεται στο ποσό των 120, η

[22] Απόφαση της 26ης Απριλίου 2012, Balkan and Sea Properties (C-621/10 και C-129/11, EU:C:2012:248, σκέψη 43 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[23] Τούτο συνάδει επίσης με την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου – πρβλ. μόνον απόφαση της 17ης Οκτωβρίου 2018, Ryanair (C-249/17, EU:C:2018:834, σκέψεις 24 επ.), και της 29ης Μαΐου 1997, Skripalle (C-63/96, EU:C:1997:263, σκέψη 26).

έκπτωση του ΦΠΑ εισροών και ο οφειλόμενος ΦΠΑ της εταιρίας χαρτοφυλακίου εξισορροπούνται, οπότε η θυγατρική εταιρία επιβαρύνεται με ΦΠΑ ποσού 20. Η τελευταία δεν θα μπορούσε να εξουδετερώσει τον ΦΠΑ, ελλείψει δικαιώματος έκπτωσης. Κατά συνέπεια, ο όμιλος επιβαρύνεται με ΦΠΑ ποσού 20 τον οποίο δεν μπορεί να εκπέσει. Το ίδιο αποτέλεσμα θα προέκυπτε στην περίπτωση μεμονωμένου επιχειρηματία ο οποίος, λόγω των απαλλασσόμενων πράξεών του, δεν έχει δικαίωμα έκπτωσης του ΦΠΑ εισροών.

58. Αντιθέτως, στην περίπτωση που η τιμή πώλησης ανέρχεται στο ποσό των 60, η εταιρία χαρτοφυλακίου θα εξακολουθούσε να έχει έκπτωση ΦΠΑ εισροών ποσού 20, αλλά η φορολογική οφειλή της θα ήταν μόνο 10 (20 ÷ 120 × 60), με αποτέλεσμα η θυγατρική εταιρία να επιβαρύνεται μόνον με ΦΠΑ ποσού 10. Με τον τρόπο αυτόν, ο όμιλος θα είχε μειώσει κατά το ήμισυ τα ποσά με τα οποία επιβαρύνεται λόγω του αποκλεισμού της θυγατρικής εταιρίας από το δικαίωμα έκπτωσης του ΦΠΑ εισροών. Κατά συνέπεια, οι στενά συνδεδεμένες επιχειρήσεις έχουν το κίνητρο και τη δυνατότητα να συμφωνήσουν, σε τέτοιες περιπτώσεις, όχι την τιμή αγοράς, αλλά μια χαμηλότερη τιμή. Αυτό δεν θα ήταν δυνατό για έναν μεμονωμένο επιχειρηματία. Η ιδιαίτερη εγγύτητα των παρεχόντων και των ληπτών της παροχής ενέχει κίνδυνο, από απόψεως ΦΠΑ, (μη νόμιμη έκπτωση ΦΠΑ εισροών, εν προκειμένω εντός του ομίλου), τον οποίο επιδιώκει να αντιμετωπίσει το άρθρο 80.

59. Ως εκ τούτου, στις περιπτώσεις του άρθρου 80 της οδηγίας ΦΠΑ, τα κράτη μέλη μπορούν κατ’ εξαίρεση [24] να υπολογίζουν τον ΦΠΑ όχι βάσει της πραγματικής αντιπαροχής, αλλά βάσει της υψηλότερης κανονικής αξίας σύμφωνα με το άρθρο 72. Το άρθρο 80, παράγραφος 1, στοιχείο α′, της οδηγίας ΦΠΑ προϋποθέτει ότι μια υπηρεσία παρέχεται μεταξύ συνδεδεμένων επιχειρήσεων, ότι ο λήπτης της παροχής δεν έχει δικαίωμα πλήρους έκπτωσης του ΦΠΑ εισροών και ότι υφίσταται κίνδυνος φοροδιαφυγής ή φοροαποφυγής. Εάν πληρούνται οι προϋποθέσεις αυτές, η κανονική αξία κατά την έννοια του άρθρου 72 συγκρίνεται με την πραγματική αντιπαροχή. Εάν η αντιπαροχή είναι κατώτερη από την κανονική αξία, η κανονική αξία αποτελεί τη βάση επιβολής του ΦΠΑ.

60. Οι διάδικοι δεν διαφωνούν ως προς το ότι η εταιρία χαρτοφυλακίου και οι θυγατρικές της είναι συνδεδεμένες επιχειρήσεις και ότι οι λήπτες της παροχής (οι θυγατρικές εταιρίες) δεν έχουν δικαίωμα πλήρους έκπτωσης του ΦΠΑ εισροών. Συνεπώς, το μόνο που πρέπει να εξετασθεί είναι αν και σε ποιον βαθμό υφίσταται κίνδυνος φοροδιαφυγής ή φοροαποφυγής.

61. Σε ορισμένες περιπτώσεις, ωστόσο, αποκλείεται η καθαυτό φοροδιαφυγή και φοροαποφυγή. Αυτό συμβαίνει όταν η κατάσταση την οποία έχει δημιουργήσει ο υποκείμενος στον φόρο δεν θέτει σε κίνδυνο τα φορολογικά έσοδα.

62. Όταν για την παράδοση αγαθών ή την παροχή υπηρεσιών συμφωνείται μεταξύ των συμβαλλομένων, οι οποίοι έχουν πλήρες δικαίωμα έκπτωσης του ΦΠΑ, τεχνητά χαμηλή ή τεχνητά υψηλή τιμή, δεν υπάρχει, στη φάση αυτή, φοροδιαφυγή ή φοροαποφυγή [25]. Σε μια τέτοια περίπτωση, δεν ασκεί (κατ’ αρχήν [26]) επιρροή το αν οι θυγατρικές εταιρίες λαμβάνουν απευθείας εξωτερικές υπηρεσίες ή το αν η εταιρία χαρτοφυλακίου αγοράζει πρώτα τις υπηρεσίες αυτές και έπειτα τις μεταπωλεί στις θυγατρικές εταιρίες έναντι χαμηλότερης ή υψηλότερης τιμής.

[24] Πρβλ. σχετικά με τη φύση του άρθρου 80 ως εξαίρεσης, ρητώς, απόφαση της 26ης Απριλίου 2012, Balkan and Sea Properties (C-621/10 και C-129/11, EU:C:2012:248, σκέψη 45). Σχετικά με τη φύση του ως εξαίρεσης στο πλαίσιο της προγενέστερης διάταξης, πρβλ. απόφαση της 29ης Μαΐου 1997, Skripalle (C-63/96, EU:C:1997:263, σκέψη 24).

[25] Απόφαση της 26ης Απριλίου 2012, Balkan and Sea Properties (C-621/10 και C-129/11, EU:C:2012:248, σκέψη 47).

[26] Εξαίρεση ισχύει για την απόκτηση περιουσιακών στοιχείων των οποίων η επακόλουθη χρήση θα μπορούσε να οδηγήσει σε διακανονισμό της έκπτωσης του ΦΠΑ εισροών σύμφωνα με τα άρθρα 184 επ. της οδηγίας ΦΠΑ.

63. Ομοίως, τα φορολογικά έσοδα δεν τίθενται σε κίνδυνο από την ενδοομιλική παροχή υπηρεσιών, εάν οι δαπάνες της παρέχουσας εταιρίας (της εταιρίας χαρτοφυλακίου) δεν υπόκεινται σε ΦΠΑ (π.χ. στην περίπτωση της καταβολής μισθού). Αυτό που έχει καθοριστική σημασία είναι ότι η εταιρία χαρτοφυλακίου δεν μπορούσε συναφώς να ζητήσει την έκπτωση του ΦΠΑ εισροών. Στο μέτρο αυτό, –αντιθέτως προς ό,τι φαίνεται να υποστηρίζει η σουηδική φορολογική αρχή– ο μερικός αποκλεισμός του λήπτη της παροχής της (δηλαδή των θυγατρικών εταιριών) από το δικαίωμα έκπτωσης δεν παράγει κάποιο αποτέλεσμα. Εντός του ομίλου δεν δημιουργείται μη νόμιμη έκπτωση του ΦΠΑ εισροών. Ακόμη και ο μεμονωμένος επιχειρηματίας με ανάλογες δαπάνες και ανάλογη οικονομική δραστηριότητα θα υπέκειτο σε ΦΠΑ κατά το ίδιο ποσό με τον όμιλο.

64. Επομένως, τα φορολογικά έσοδα τίθενται σε κίνδυνο, εφόσον, πρώτον, η εταιρία χαρτοφυλακίου αγοράζει υπηρεσίες υποκείμενες στον ΦΠΑ, δεύτερον, οι θυγατρικές εταιρίες δεν έχουν δικαίωμα πλήρους έκπτωσης του ΦΠΑ εισροών και, τρίτον, η εταιρία χαρτοφυλακίου μεταπωλεί τις ληφθείσες υπηρεσίες στις θυγατρικές έναντι τιμής που είναι κατώτερη από την τιμή αγοράς. Εάν, σε μια τέτοια περίπτωση (στο πλαίσιο της απαιτούμενης από το Δικαστήριο «διαχείρισης έναντι αμοιβής»), η εταιρία χαρτοφυλακίου μεταπωλεί τις πράξεις εισροών της στις θυγατρικές της έναντι τεχνητά χαμηλής τιμής, ο όμιλος μπορεί να μειώσει εν μέρει την επιβάρυνση που συνδέεται με το γεγονός ότι οι θυγατρικές εταιρίες δεν έχουν δικαίωμα έκπτωσης του ΦΠΑ εισροών.

65. Στο μέτρο που οι δαπάνες της εταιρίας χαρτοφυλακίου δεν επιβαρύνονται με ΦΠΑ, αυτό δεν είναι δυνατό. Από την άποψη αυτή, δεν υφίσταται κίνδυνος απώλειας φορολογικών εσόδων. Τούτο ισχύει ακόμη και αν οι λήπτες της παροχής (οι θυγατρικές εταιρίες) δεν έχουν δικαίωμα πλήρους έκπτωσης του ΦΠΑ εισροών. Το γεγονός ότι η έκπτωση του ΦΠΑ εισροών από τον λήπτη της παροχής δεν μπορεί να έχει σημασία για τη διαπίστωση του κινδύνου απώλειας φορολογικών εσόδων προκύπτει ήδη από το ότι το στοιχείο αυτό του πραγματικού μνημονεύεται ειδικά στο άρθρο 80, παράγραφος 1, στοιχείο α′, της οδηγίας ΦΠΑ. Το στοιχείο αυτό θα ήταν περιττό, εάν έπρεπε να εξετάζεται ταυτόχρονα κατά τη διαπίστωση της ύπαρξης του κινδύνου φοροδιαφυγής ή φοροαποφυγής.

66. Η νομική κρισιμότητα του γεγονότος ότι οι πράξεις εισροών επιβαρύνονταν με ΦΠΑ εισροών καταδεικνύεται επίσης από το άρθρο 16, πρώτο εδάφιο, καθώς και το άρθρο 26, παράγραφος 1, στοιχείο α′, της οδηγίας ΦΠΑ. Συγκεκριμένα, προκειμένου να θεωρηθεί ότι υφίσταται παροχή έναντι αμοιβής (και, επομένως, για την αύξηση της βάσης επιβολής του φόρου), τα εν λόγω άρθρα προϋποθέτουν επίσης ότι οι πράξεις εισροών που διενεργούνται ακολούθως άνευ ανταλλάγματος παρείχαν δικαίωμα έκπτωσης του ΦΠΑ εισροών. Κατ’ αποτέλεσμα, τόσο το άρθρο 80, σε συνδυασμό με το άρθρο 72, όσο και το άρθρο 16, πρώτο εδάφιο και το άρθρο 26, παράγραφος 1, στοιχείο α′, της οδηγίας ΦΠΑ επιδιώκουν τον ίδιο στόχο. Αυτός είναι να διακανονισθεί η έκπτωση του ΦΠΑ εισροών όσων μεταπωλούν, δωρεάν ή έναντι μειωμένης τιμής, αγαθά ή υπηρεσίες σε τρίτους.

67. Λαμβανομένων υπόψη των διαπιστώσεων του αιτούντος δικαστηρίου, τούτο σημαίνει ότι το άρθρο 80, παράγραφος 1, στοιχείο α′, της οδηγίας ΦΠΑ μπορεί να εφαρμοσθεί μόνον επί του ημίσεος περίπου των πράξεων εκροών της εταιρίας χαρτοφυλακίου (περίπου 14 εκατομμύρια SEK). Συγκεκριμένα, μολονότι η εταιρία χαρτοφυλακίου συνέδεσε λογιστικά το σύνολο των δαπανών της με τις πράξεις εκροών της, μόνον το ήμισυ περίπου των δαπανών της επιβαρύνονταν με ΦΠΑ. Εν πάση περιπτώσει, μόνον κατά το ποσό αυτό μπορεί να υφίσταται κίνδυνος απώλειας φορολογικών εσόδων κατά την έννοια του άρθρου 80 της οδηγίας ΦΠΑ.

2. Επί της σημασίας των δαπανών της εταιρίας χαρτοφυλακίου

68. Στο μέτρο που έχει εφαρμογή το άρθρο 80 της οδηγίας ΦΠΑ, η κανονική αξία των παροχών προσδιορίζεται σύμφωνα με το άρθρο 72 της οδηγίας αυτής. Η αξία αυτή προκύπτει, σύμφωνα με το άρθρο 72, πρώτο εδάφιο, κυρίως από το ποσό που θα έπρεπε κανονικά να καταβάλει ο λήπτης για ανάλογη παράδοση αγαθών ή παροχή υπηρεσιών. Μόνο στο μέτρο που το αιτούν δικαστήριο καταλήγει στο συμπέρασμα ότι δεν μπορούν να προσδιορισθούν ανάλογες τιμές, συνιστούν τα έξοδα της εταιρίας χαρτοφυλακίου για την παροχή της υπηρεσίας την κανονική αξία σύμφωνα με το άρθρο 72, δεύτερο εδάφιο, σημείο 2, της οδηγίας ΦΠΑ (βλ., συναφώς, όσα ήδη εκτέθηκαν επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος, σημεία 46 επ.).

69. Ωστόσο, το να συμπεριλαμβάνονται στον υπολογισμό, συνολικώς και αυτομάτως, όλες οι δαπάνες της εταιρίας χαρτοφυλακίου για το επίμαχο ημερολογιακό έτος, όπως έπραξε η καθής, θα οδηγούσε σε εσφαλμένα αποτελέσματα. Η κανονική αξία, αντιθέτως, υπολογίζεται χωριστά για κάθε παροχή υπηρεσίας –όπως ορθώς υπογραμμίζει η Επιτροπή– και δεν μπορεί, επομένως, να προσδιορισθεί βάσει των συνολικών εξόδων ενός έτους. Για παράδειγμα, τα έξοδα για τη μελλοντική απόκτηση συμμετοχής (ή ακόμη για την εισαγωγή της εταιρίας χαρτοφυλακίου στο χρηματιστήριο) δεν έχουν καμία σχέση με τις υπηρεσίες που παρέχονται στις υφιστάμενες θυγατρικές εταιρίες. Ως εκ τούτου, δεν μπορούν να έχουν επιρροή ούτε στη βάση επιβολής του φόρου αναφορικά με τις υπηρεσίες αυτές.

70. Επιπλέον, η απόσβεση ορισμένων δαπανών που υπόκεινται στον ΦΠΑ εισροών απαιτεί μεγαλύτερο χρονικό διάστημα[27]. Ιδίως στην περίπτωση μεγαλύτερων επενδύσεων, τα πλεονάσματα ΦΠΑ εισροών είναι, επομένως, εγγενή στο σύστημα. Για παράδειγμα, η εγκατάσταση κέντρου μηχανοργάνωσης από την εταιρία χαρτοφυλακίου, με σκοπό την παροχή υπηρεσιών πληροφοριακών συστημάτων στις θυγατρικές εταιρίες έναντι αμοιβής, θα συνεπαγόταν πολύ υψηλό κόστος κατά το έτος της εγκατάστασης (με υψηλή επιβάρυνση ΦΠΑ), επιβάρυνση μπορεί να εξουδετερωθεί μέσω της έκπτωσης του ΦΠΑ εισροών από την εταιρία χαρτοφυλακίου.

71. Δεν θα ανταποκρινόταν στην οικονομική πραγματικότητα αν αυτού του είδους το κόστος επενδύσεων συμπεριλαμβανόταν εξ ολοκλήρου κατά το έτος καταβολής του στον προσδιορισμό της κανονικής αξίας μιας υπηρεσίας που παρασχέθηκε με τον τρόπο αυτόν εντός του ίδιου αυτού έτους. Αντιθέτως, οι δαπάνες αυτές πρέπει να κατανεμηθούν επίσης στις υπηρεσίες των επόμενων ετών. Ακόμη και αν η πτυχή αυτή δεν εισήχθη ευθέως στη διατύπωση του άρθρου 72 της οδηγίας ΦΠΑ, πρέπει, εντούτοις, να λαμβάνεται υπόψη στο πλαίσιο της νομοθεσίας περί ΦΠΑ.

72. Αφενός, το Δικαστήριο έχει κρίνει ρητά ότι μια τιμή που είναι συνήθης στην αγορά και είναι κατώτερη από το κόστος των υπηρεσιών δεν καθιστά δυνατή την εφαρμογή του άρθρου 80 της οδηγίας ΦΠΑ[28]. Ωστόσο, μια συνήθης τιμή της αγοράς κατανέμει επίσης το μακροπρόθεσμο κόστος επενδύσεων σε πλείονα έτη. Αφετέρου, τούτο προκύπτει, για παράδειγμα, από τη διάταξη του άρθρου 187 της οδηγίας ΦΠΑ, σύμφωνα με την οποία, σε περίπτωση μεταβολής των συνθηκών, η έκπτωση του ΦΠΑ εισροών που αφορά δαπάνες επένδυσης δεν διακανονίζεται αμέσως, αλλά εντός μεγαλύτερου χρονικού διαστήματος[29]. Η εκτίμηση αυτή και τα χρονικά διαστήματα που μνημονεύονται στο σημείο αυτό –τα οποία μπορούν εν μέρει να ρυθμισθούν

[27] Πρβλ., συναφώς, επίσης, απόφαση της 29ης Μαΐου 1997, Skripalle (C-63/96, EU:C:1997:263, σκέψη 29).

[28] Απόφαση της 29ης Μαΐου 1997, Skripalle (C-63/96, EU:C:1997:263, σκέψη 26) – μόνον σχετικά με την προϊσχύουσα διάταξη.

[29] Πρβλ., συναφώς, επίσης, απόφαση της 14ης Σεπτεμβρίου 2006, Wollny (C-72/05, EU:C:2006:573, σκέψεις 24 επ.).

από τα κράτη μέλη– μπορούν να εφαρμοσθούν κατ' αναλογίαν εν προκειμένω. Συνεπώς, πρέπει να υπάρξει τελολογική συστολή της εννοίας του κόστους, η οποία χρησιμοποιείται στο άρθρο 72, δεύτερο εδάφιο, σημείο 2, της οδηγίας ΦΠΑ.

3. Πρόταση επί του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος

73. Επομένως, στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα πρέπει (επικουρικώς) να δοθεί η απάντηση ότι η κανονική αξία των ενδοομιλικών υπηρεσιών διαχείρισης, σύμφωνα με το άρθρο 80 σε συνδυασμό με το άρθρο 72 της οδηγίας ΦΠΑ, δεν μπορεί να προσδιορισθεί με την άθροιση, εν συνόλω, όλων των δαπανών μιας εταιρίας χαρτοφυλακίου εντός ορισμένου ημερολογιακού έτους. Αντιθέτως, πρέπει να συνυπολογίζονται μόνον οι δαπάνες που επιβαρύνονται με ΦΠΑ. Συναφώς, επισημαίνεται ότι οι δαπάνες πρέπει να κατανέμονταν στις ανάλογες πράξεις εκροών. Για τον λόγο αυτόν, το κόστος των αγαθών επένδυσης μπορεί να λαμβάνεται υπόψη, στην καλύτερη περίπτωση, αναλογικά κατά το έτος κατά το οποίο ανέκυψε.

VI. Πρόταση

74. Ως εκ τούτου, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα του Högsta Förvaltningsdomstol (Ανωτάτου Διοικητικού Δικαστηρίου, Σουηδία) ως εξής:

Τα άρθρα 72 και 80 της οδηγίας 2006/112/ΕΚ του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2006, σχετικά με το κοινό σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας έχουν την έννοια ότι οι διάφορες υπηρεσίες διαχείρισης (εν προκειμένω: υπηρεσίες διοίκησης της επιχείρησης, χρηματοδότησης, καθώς και διαχείρισης ακινήτων, πληροφοριακών συστημάτων και ανθρωπίνων πόρων) που παρέχει μια διευθύνουσα εταιρία χαρτοφυλακίου στις θυγατρικές της εταιρίες δεν συνιστούν πάντοτε ενιαίες υπηρεσίες ως προς τις οποίες αποκλείεται εκ προοιμίου η διαπίστωση ανάλογης αξίας κατά την έννοια του άρθρου 72, πρώτο εδάφιο, της εν λόγω οδηγίας.